

ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ І МІЖДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

V. S. Lukyanov,
PhD, Associate professor, National Academy of Management

STATE SUPPORT AS A COMPONENT OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL SECTOR

У статті аналізується здійснення транскордонної антикризової політики шляхом формування системи міждержавного фінансового регулювання.

The article deals implementation of the anti-crisis policy cross-border through the establishment of the Interstate system of financial regulation.

Ключові слова: міжнародні фінансові центри, міждержавне фінансове регулювання, транскордонна антикризова політика.

Key words: international financial centers, international financial regulation, cross-border anti-crisis policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Під час фінансово-економічної кризи світові фінанси виявили низку глобальних макроекономічних викликів. Ключовим серед них виявилася крайня низька узгодженість, а звідси — дієвість монетарних, фінансових і макроекономічних регуляторів на національному та міжнародному рівнях. Тому усвідомлення системної необхідності удосконалення самої парадигми фінансового регулювання стало головним наслідком глобальної фінансово-економічної кризи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми щодо посткризових систем міжнародного фінансового регулювання активно аналізуються значною кількістю науковців як в зарубіжних країнах [1—4; 10—12], так і на вітчизняних теренах [5—8]. Важливо, що дана проблематика є повчальною для України і заслуговує більш предметного аналізу вітчизняними дослідниками.

НЕВИРІШЕНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Дана стаття присвячується аналізу процесів, практичне вирішення і розв'язання яких набирає все більшої ваги. Насамперед, йдеться про формування міжнародних фінансових центрів та посилення регулятивної ролі самітів "Групи 20".

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За формальними ознаками у світі інтенсивно відбувається фінансова глобалізація, яка в умовах активної конкуренції за фінансові ресурси об'єднує в єдиний

простір міжнародний фінансовий капітал. Останній шукає прибуткового заземлення практично по всьому світу. Як виявилось, спроби МВФ і СБ (Вашингтонський консенсус) розширити сферу транскордонного регулювання і свого впливу на світові фінансові ринки й фінансові системи, у тому числі у країнах з перехідною економікою та офшорних юрисдикціях, — не увінчалися бажаним результатом. Прийнята Вашингтонським консенсусом в 1999 р. "Програма оцінки фінансового сектора" (Financial Sector Assessment Program, FSAP), яка мала б стати основою для моніторингових оцінок стабільності світової фінансової системи, не стала "керівництвом до дії" [10, с. 38]. Глобальна фінансово-економічна криза 2008—2009 рр. стала цьому переконливим підтвердженням.

У посткризовий період головним координатором реформування міжнародних фінансових систем стала група G-20. Саме за її ініціативою була створена Рада з національної безпеки (FSB), членами якої стали банківські і фінансові регулятори 24-х найбільших економік світу. При цьому окремі держави, переслідуючи мету — інтегрувати в глобальному вимірі попит і пропозицію на фінансові ресурси, прагнуть утвердитися в якості загальноновизнаних міжнародних фінансових центрів (МФЦ).

Міжнародними фінансовими центрами вважаються центри концентрації фінансово-кредитних установ, передусім консорціумних банківських об'єднань та інших фінансових інститутів, які здійснюють солідні міжнародні проекти, а в їх рамках — заключають міжнародні угоди на валютні, кредитні й фінансові операції, а також операції з цінними паперами та золотом [3, с. 30].

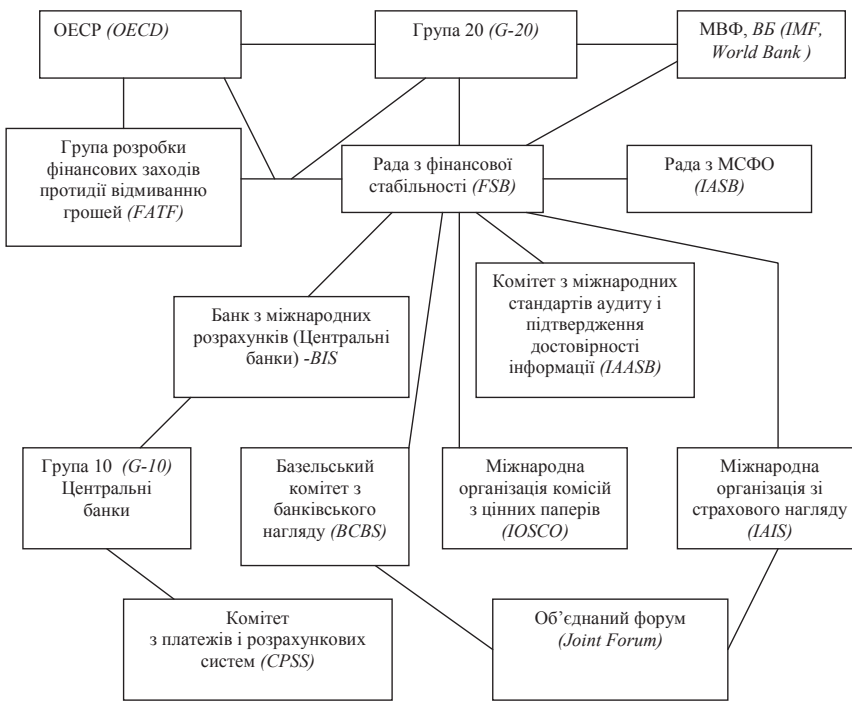

Рис. 1. Інститути міждержавного фінансового регулювання

Інакше кажучи, МФЦ — це території, де гарантується вільний рух капіталів та відсутні валютні обмеження, діє апробована система міжнародного фінансового права, наявні крупні міжнародні платіжно-розрахункові системи кореспондовані з сучасними фінансовими ринками, які націлені і здатні надавати повний комплекс фінансових послуг.

МФЦ, як правило, утверджуються на територіях, де має місце фактична відсутність кордонів між національним фінансовим ринком і міжнародним ринком капіталу, які володіють і розпоряджаються значними обсягами фінансових ресурсів, тобто можуть виступати в ролі світових нетто-кредиторів. Глобальними конгломератами фінансових послуг сьогодні виступають 45 МФЦ і серед них: Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Гонконг, Амстердам, Дубай, Сідней, Торонто, Франкфурт, Женева, а також Люксембург, Сінгапур, Цюріх, Чикаго, Шанхай, Шеньжень. Також мають місце так звані "сегреговані" МФЦ або офшорні фінансові центри.

Водночас фінансова криза 2008—2009 рр. змусила внести суттєві акценти в політику регулювання і нагляду і таким чином відчутно обмежити "коридор свободи" МФЦ. FSB покликана координувати реформи, а також зобов'язана розробляти систему раннього попередження кризових ситуацій на міжнародному рівні. Міністр фінансів США Т. Гайтнер назвав Раду з фінансової стабільності "четвертим опертям" — поряд з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та Організацією економічного співробітництва (ОЕСР) в архітектурі глобального фінансового регулювання [11, 6]. Зусилля FSB мають бути спрямовані на забезпечення максимальної сумісності регулятивних систем національних фінансових ринків. І той факт, що FSB покликаний, зокрема, стимулювати впровадження національними фінансовими регуляторами принципів макроекономічного нагляду й антициклічного регулювання, у підсумку посилю-

ватиме національну фінансову безпеку.

Системи міждержавного фінансового регулювання стануть фактором посилення національної безпеки за таких умов [8—9]: при здатності системно оцінювати макроекономічні ризики, тобто класифікувати ознаки, способи виміру і шляхи мінімізації [7]; за умови рекомендації ефективних систем моніторингу, а також стандартів регулювання і нагляду; при стратегічних оцінках діяльності міжнародних стандартів-становлюючих організацій та міжнародних наглядових колегій; при забезпеченні адекватної політики щодо існуючих міжнародних пріоритетів; за умови надання своєчасної підтримки транскордонному антикризовому управлінню, передусім по відношенню до системно значимих фінансових інститутів.

Про конкретні кроки щодо посилення дієвості Ради з фінансової стабільності свідчать, зокрема, заходи

по врегулюванню ринку деривативів та ексклюзивних фінансових інструментів. Рада підготувала й розповсюдила на міждержавному рівні 21 рекомендацію щодо випуску та транспарентності так званих "стандартизованих похідних фінансових інструментів та їх обслуговування. Віднині всі угоди з позабіржовими деривативами повинні реєструватися в торгових депозитаріях. У поточному році має бути вироблена і запроваджена практика торгівлі даним різновидом фінансових інструментів на біржах та електронній мережі з обов'язковим клірингом через центральні контрагенти [4, 6].

Складність вирішення даної проблеми, насамперед, у тому, щоб забезпечити національну фінансову безпеку за умови збереження й дотримання вільної конкуренції між різними акторами глобальних фінансових відносин. Пропозиції G-20 (саміт в Торонто, червень 2010 р.) були націлені на узгодження базових принципів нагляду за фінансовою сферою і створення комплексного механізму міждержавного фінансового регулювання. Сучасну структуру, яка містить 11 інститутів міждержавного фінансового регулювання, демонструє рис. 1.

До цього часу головною проблемою здійснення транскордонної антикризової політики було те, що задекларовані міжнародні інститути фінансового регулювання реально не мали достатніх повноважень, щоб національні регулятивні органи виконували конче назрілі рекомендації чи впроваджувати міжнародні стандарти. З цієї метою налагоджена пряма лінія, коли рішення G-20 ретранслюються через Раду з фінансової стабільності (FSB) до організації, яка поєднує в собі інститути міжнародної стандартизації (SSB). Водночас міждержавними організаціями, які виступають у ролі регуляторів різних фінансових систем і ринків виступають [4, с. 4]: Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS), Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO), Рада з міжнародних стандартів фінансової

звітності (IASB), Міжнародний комітет страхових наглядових органів (IAIS), Комітет з платежів і розрахункових систем (CPSS), Комітет з міжнародних стандартів аудиту та підтвердження достовірності інформації (IAASB) та ін.

Глобальна трансформація зумовила у багатьох країнах, де ключову роль відіграють сучасні фінансові ринки, регулятивну фінансіалізацію економічних відносин. Діловий інтернет-портал MarketWatsch склав рейтинг країн, чия економіка найбільш залежить від банківсько-фінансової системи. Серед останніх за відношенням фінансово-банківського сектора до ВВП лідирують [13]: Швейцарія — 458%, Великобританія — 390%, Швеція — 360%, Франція — 280%, Іспанія — 259%, Сінгапур — 259%, Тайвань — 232%, Нідерланди — 231%, Данія — 218%, Японія — 209% і т.д. В Україні даний показник не перевищує 90% ВВП і це при тому, що в абсолютному вимірі "ціна %" у порівнянні з названими країнами — у нас є кратно меншою.

На наше переконання, наявна на сьогодні структура міждержавного фінансового регулювання гарантує (за умов її ефективного застосування) дотримання на належному рівні усіх необхідних принципів, критеріїв і стандартів фінансової безпеки практично в кожній національній економіці. Однак міждержавне фінансове регулювання поки що супроводжується з широким розмаїттям викликів, зумовлених протиріччям інтересів окремих держав і глобальним характером сучасних фінансових ринків [3].

Водночас події фінансової кризи 2008—2009 років чітко продемонстрували: спасіння банківської системи та інших фінансових інститутів можливе лише при безпосередній підтримці конкретної держави. У цьому сенсі дуже влучно зауважив керуючий Банком Англії М. Кінг: "фінансові інститути — глобальні, поки фінансово здорові, однак відразу ж стають національними, коли опиняються при смерті" [4, с. 189].

Зрозуміло, що жодна з суверенних держав не хоче повністю відмовитися від національного суверенітету у фінансовій сфері навіть у рамках ЄС. Повчальним у цьому сенсі прикладом може бути практично дефолтна ситуація на Кіпрі і спроби регулятивних органів ЄС (у цілому безуспішні) змусити керівництво острова виконати їх вимоги. Досить відчутні й складні фінансові труднощі переживають Греція, Іспанія, Португалія, Італія. В Україні також ситуація з бюджетним наповненням і наявними фінансовими ресурсами є надзвичайно складною.

Яким чином будуть дотримані принципи національної (і передусім, фінансової) безпеки, спрогнозувати не можливо, якщо мати на увазі нинішню ситуацію у вищому законодавчому органі країни, який мав би продукувати нормативно-правові акти вищої юридичної сили (закони), націлені на суттєве оздоровлення реального сектора економіки. Адже лише розвиток реального сектора гарантує стабільні фінансові надходження до державного бюджету.

ВИСНОВКИ

Отже, можна вважати, що останнім часом досягнуті певні позитивні зрушення на шляху здійснення трансграничної антикризової політики шляхом формування системи міждержавного фінансового регулювання. Зок-

рема, в практичному аспекті досягнуто узгодження нових міжнародних стандартів фінансового регулювання і нагляду. Водночас реально оцінити ефективність шляхів та механізмів формування посткризової системи міждержавного фінансового регулювання не є можливим. Головна складність знаходиться в площині їх нормативно-правової імплементації на національному рівні.

Необхідно також визнати, що на даному етапі глобальної трансформації міждержавне фінансове регулювання розвивається за принципом поступовості і як результатуюча інтеграція домовленостей, а потім й інтересів. Сьогодні поки що панує суперечлива кореляція між глобальною трансформацією сучасних фінансових ринків та дотриманням пріоритетів національної фінансової безпеки. Тому поява принципово нової конфігурації міждержавного фінансового устрою знаходиться в досить далеких цивілізаційних горизонтах.

Література:

1. Алексеев П.В. Актуальные вопросы формирования международного финансового центра в России / П.В.Алексеев // Финансы и кредит. — 2012. — № 40.
2. Арбатова Н. Кризис и Европейский Союз: политические аспекты / Н. Арбатова // Мировая экономика и международные отношения. — 2012. — № 11.
3. Худякова Л. Международные финансовые центры в многополярном мире / Л. Худякова // Мировая экономика и международные отношения. — 2012. — № 1. — С. 30—39.
4. Худякова Л. Посткризисное финансовое регулирование на межгосударственном уровне / Л. Худякова // Мировая экономика и международные отношения. — 2013. — № 1. — С. 3—14.
5. Видатні фінансисти та сучасна практика: енциклопедичний довідник. — К.: УАФР, 2011. — 392 с.
6. Енциклопедія фінансових ідей. — К.: УАФР, 2012. — 440 с.
7. Ковальчук Т.Т. Макроекономічні ризики: класифікаційні ознаки, способи виміру, шляхи мінімізації / Т.Т. Ковальчук, Н.П. Ковальчук. — К.: Знання, 2012. — 301 с.
8. Лук'янов В.С. Сучасні фінансові ринки / В.С. Лук'янов. — К.: Знання, 2013. — 479 с.
9. Лук'янов В. Сучасна фінансова економіка: глобалізацій на складова та цивілізаційні пріоритети / В. Лук'янов // Банківська справа. — 2013. — № 1. — С. 64—77.
10. Смыслов В.Д. Реформирование Международного валютного фонда: проблемы и решения / В.Д. Смыслов // Деньги и кредит. — 2012. — № 1.
11. Special Report. The Financial Stability Board Is Effective Fourth Pillar of Global Economic Governance? // The Center for International Governance Innovation. — June. — 2010.
12. Wymeersch E. Global and Regional Financial Regulation: the Viewpoint of a European Securities Regulator // Global Policy. — 2010. — V. 1. Issue 2. May 2010. — P. 189.
13. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.vestifinance.ru/articles/2510>

Стаття надійшла до редакції 08.04.2013 р.